



## Internet και Οικογένεια

Γιώργος Τσουρβάκας  
Επίκουρος Καθηγητής του τμήματος δημοσιογραφίας και ΜΜΕ του Αριστοτελείου  
Μέλος Επιτροπής Ερευνών-Μελετών Ινστιτούτου Επικοινωνίας

### Εισαγωγή

Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και ιδιαιτέρως τα ηλεκτρονικά επηρεάζουν τον τρόπο ζωής του σύγχρονου ανθρώπου. Παλαιότερα η τηλεόραση και σήμερα το Internet παίζουν σημαντικό ρόλο τόσο στον τρόπο που πληροφορούνται, εκπαιδεύονται, επικοινωνούν αλλά και διασκεδάζουν τα μέλη των οικογενειών, όσο και στον τρόπο που αναπτύσσουν τις μεταξύ τους σχέσεις, λαμβάνουν αποφάσεις και καταμερίζουν τις διάφορες δραστηριότητες (Belch, et. al., 2006; Veerle, et, al., 2002).

Η επίδραση αυτών των μέσων άλλοτε θεωρείται αρνητική και άλλοτε θετική. Για παράδειγμα η τηλεόραση από τη μία πλευρά κατηγορείται ότι απομονώνει τα μέλη των οικογενειών και μειώνει την επικοινωνία και την επαφή μεταξύ τους, από την άλλη επαινείται διότι αποτελεί το κέντρο των συζητήσεων μεταξύ των μελών της οικογένειας για πάσης φύσεως θέματα. Το ίδιο συμβαίνει και με το πιο πρόσφατο ηλεκτρονικό μέσο ενημέρωσης και επικοινωνίας το Internet. Από τη μία αντιμετωπίζεται με φόβο και επιφύλαξη, κυρίως από τους γονείς και από την άλλη θεωρείται απαραίτητο εργαλείο για όλους.

Όλες οι έρευνες δείχνουν ότι το Internet αφορά κυρίως τα νεαρά μέλη των οικογενειών, καθώς οι νεαρές ηλικίες κάνουν τόσο μεγάλη χρήση από πλευράς χρόνου όσο και περισσότερες χρήσεις, από διασκέδαση με παιχνίδια και μουσικά ακούσματα, αναζήτηση πληροφοριών για hobbies μέχρι σχολικές εργασίες. Επιπλέον, οι νέοι άνθρωποι το υιοθετούν γρηγορότερα, γνωρίζουν περισσότερο για αυτό, το έχουν αγκαλιάσει και το προτιμούν έναντι όλων των άλλων μέσων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αλλάζουν οι ρόλοι μέσα στο σπίτι καθώς πολλοί γονείς ζητούν τη βοήθεια των παιδιών τους στη συλλογή πληροφοριών για μία σειρά από θέματα, από το να ψάξουν πληροφορίες για διακοπές μέχρι το να συγκρίνουν τιμές για προϊόντα (Dimmick, et. al., 2004).



## Ερωτήματα

Η παρούσα σύντομη ανάλυση βασίζεται κυρίως στην ποιοτική έρευνα της Focus για λογαριασμό του Ινστιτούτου Επικοινωνίας και προσπαθεί να ταξινομήσει και να ερμηνεύσει τα ευρήματα της σχετικά με δύο ερωτήματα.

1. Γιατί ορισμένοι γονείς κυρίως μη χρήστες Internet αλλά και χρήστες αρνούνται ή καθυστερούν τη χρήση από τα παιδιά τους;
2. Γιατί ορισμένοι γονείς κυρίως χρήστες Internet ενθαρρύνουν τα παιδιά στη μάθηση του;

Τα δεδομένα προέρχονται από την ποιοτική έρευνα της Focus, η οποία διεξήχθη από 13-18/4/2006 με τη μορφή 11 ομαδικών σε βάθος συζητήσεων με μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου χρήστες Internet και με γονείς χρήστες και μη χρήστες μαθητών Γυμνασίου και Λυκείου με τουλάχιστον ένα παιδί στην οικογένεια να χρησιμοποιεί Internet.

Η έρευνα αφορά «κλασική μορφή οικογένειας» χωρίς να λαμβάνει υπόψη ιδιαίτερες περιπτώσεις οικογενειακής δομής ή οικογενειακών σχέσεων, όπως και άλλων παραγόντων εκπαιδευτικό και εισοδηματικό επίπεδο.

## Αποτελέσματα

Υπάρχουν τέσσερις σημαντικοί λόγοι για τους οποίους οι γονείς είναι επιφυλακτικοί για τη χρήση Internet από τα παιδιά τους.

Πρώτον, φοβούνται ότι μπορεί να τους οδηγήσει σε μια απομόνωση, άποψη που ξεκινά από μια γενικότερη αντίληψη για τις νέες τεχνολογίες, ότι είναι «απρόσωπες», «αποδυναμώνουν τις σχέσεις των ανθρώπων», ενώ για το Internet αναφέρουν ότι «αποδυναμώνει τις προσωπικές επαφές» και δημιουργεί «εικονικές». Επίσης οι περισσότεροι μη χρήστες γονείς αναφέρουν ότι «υπάρχει κίνδυνος να παρασυρθεί κάποιος με την πλοήγηση στο Internet» να «πωρωθεί με αυτό» και να αποφύγει να ασχοληθεί με άλλες περισσότερο δημιουργικές δραστηριότητες.

Παρατηρείται λοιπόν ότι έχει δημιουργηθεί στους γονείς ένας φόβος απομόνωσης των νέων ανθρώπων από δύο πράγματα: πρώτον από τις κοινωνικές τους επαφές με άλλους νέους, φίλους, παρέες, συγγενείς ακόμη και με τους ίδιους τους γονείς και δεύτερον, ένας φόβος ότι τα παιδιά αντικαθιστούν παραγωγικές ώρες, πιθανότατα για διάβασμα, με παιχνίδι ή εξερεύνηση στο Internet.

Είναι χαρακτηριστικό ότι και άλλες έρευνες στην Ευρώπη δείχνανε ότι οι γονείς προσπαθούν να ελέγξουν περισσότερο το χρόνο χρήσης του Internet και λιγότερο το περιεχόμενο του. Ενώ το αντίστροφο συμβαίνει με την τηλεόραση όπου ο έλεγχος αφορά περιεχόμενο και όχι χρόνο παρακολούθησης (Huston, et. al., 1994).

Δεύτερον, οι γονείς επιφυλάσονται να επιτρέψουν το Internet στα παιδιά για οικονομικούς λόγους. Οι περισσότεροι θεωρούν ότι κοστίζει και ότι η χρήση του από τα παιδιά μπορεί να αποβεί πολύ ακριβή. Χαρακτηριστικά αναφέρουν ότι θα γίνεται «αλόγιστη χρήση από τα παιδιά» με αποτέλεσμα να φοβούνται ότι θα υπάρξουν υπέρογκοι τηλεφωνικοί λογαριασμοί. Τις ίδιες επιφυλάξεις έχουν τόσο οι χρήστες όσο και οι μη χρήστες για τις ηλεκτρονικές αγορές, είτε κάνουν οι ίδιοι



είτε τα παιδιά τους, φοβούνται ότι θα υπάρξουν «υποκλοπές των οικονομικών συναλλαγών», αλλά και γενικότερα «υποκλοπές σύνδεσης».

Η μικρή εμπιστοσύνη στο ηλεκτρονικό εμπόριο έχει απασχολήσει τη διεθνή βιβλιογραφία σε εξαντλητικό βαθμό, καθώς υπάρχει μια υπερεκτίμηση των κινδύνων των ηλεκτρονικών οικονομικών συναλλαγών ακόμη και από μηνυμένους και πιστούς χρήστες του Internet (Flavian, et. al., 2006).

Ένας τρίτος φόβος έχει να κάνει με την ποιότητα του περιεχομένου των ιστοσελίδων του Internet. Ένας φόβος που προέρχεται πρώτον από το γεγονός ότι οι νέοι μπορεί να βρεθούν μπροστά σε περιεχόμενα που μπορεί να τους επηρεάσουν αρνητικά, όπως ιστοσελίδες με πορνογραφικό, εγκληματικό και ρατσιστικό περιεχόμενο. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι περισσότεροι γονείς μη χρήστες το χαρακτήρισαν ως «επικίνδυνο μέσο» για παιδιά κάτω των 15 ετών και ότι υπάρχει μια «ελευθεριότητα» που δεν ελέγχεται. Δεύτερον, υπάρχει μια μεγάλη ροή πληροφοριών και ειδήσεων για τις οποίες είναι εξαιρετικά δύσκολο οι νέοι να ελέγξουν την πηγή τους, την αξιοπιστία και την εγκυρότητα τους.

Ένα πρόβλημα το οποίο δεν περιορίζεται μόνο στους νέους το αντιμετωπίζουν και οι μεγαλύτερες ηλικίες, κυρίως λόγω της ποσότητας των πληροφοριών που διατίθενται στο Internet (Schweiger, 2000).

Ως προς την αντιμετώπιση της χαμηλής ποιότητας περιεχομένου η συμπεριφορά των γονέων διαφοροποιείται. Οι γονείς χρήστες του Internet υιοθετούν συστήματα ελέγχου (π.χ. φραγή), οι μη χρήστες προσπαθούν να κάνουν άμεσο έλεγχο χρήσης (π.χ. με τα μεγαλύτερα αδέρφια) και σχεδόν όλοι προσπαθούν να καθυστερήσουν την είσοδο των παιδιών στο Internet. Ενώ περιμένουν πολλά και από την σωστή διαπαιδαγώγηση των παιδιών στο σχολείο.

Στην αντίληψη ότι το Internet συνδυάζεται με αρνητικό περιεχόμενο παίζουν ρόλο και τα υπόλοιπα ηλεκτρονικά και έντυπα μέσα τα οποία τις περισσότερες φορές υπέρ-προβάλλουν τις αρνητικές χρήσεις του και υπό-προβάλλουν τις θετικές πλευρές του, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα word of mouth κυρίως μεταξύ μη χρηστών του Internet για την αρνητική του πλευρά ενώ δεν συζητιούνται τα πολλά θετικά που έχει η χρήση του.

Ένας τέταρτος λόγος για τον οποίο οι γονείς δεν ενθαρρύνουν τα παιδιά να γνωρίσουν το Internet είναι η έλλειψη γνώσης για αυτό. Έλλειψη γνώσης ως προς τη χρήση νέων τεχνολογιών και συγκεκριμένα ηλεκτρονικών υπολογιστών, έλλειψη γνώσης ως προς τις ξένες γλώσσες και ορολογίες, έλλειψη γνώσης γενικότερα των ωφελειών από τη χρήση του. Οι περισσότεροι μη χρήστες επικαλέστηκαν το γεγονός ότι δεν γνωρίζουν «το τρόπο χρήσης και λειτουργίας» όπως και «την Αγγλική γλώσσα και ορολογία του Internet».

Αυτό αποτελεί σημαντικό γεγονός ιδιαίτερα όταν οι νέοι χρήστες του Internet γνωρίζουν περισσότερα από τους γονείς τους. Στη περίπτωση αυτή αλλάζει ο τρόπος που αποφασίζει η ελληνική οικογένεια. Τα νεαρότερα άτομα καλούνται να εκφράσουν άποψη, μέσα από την διερεύνηση που κάνουν στο Internet, όπως για παράδειγμα στην αναζήτηση τύπου διακοπών, δίνοντας στους νέους ανθρώπους νέους ρόλους μέσα στην οικογένεια.

Αντίθετα οι γονείς χρήστες του Internet έχουν μια ξεκάθαρη εικόνα για τους λόγους για τους οποίους θέλουν τα παιδιά τους να μάθουν το Internet.



Πρώτον, ενδιαφέρονται περισσότερο για τις νέες τεχνολογίες διότι πιστεύουν ότι οι χρήστες αυτών των νέων τεχνολογιών είναι καλύτερα εκπαιδευμένοι και πληροφορημένοι, έχουν περισσότερες γνώσεις και μπορούν να διερευνούν, να αξιολογούν και να συνθέτουν γνώσεις και πληροφορίες από πολλές πηγές στο Internet. Κάποιοι γονείς αναφέρουν ότι «η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών είναι σύγχρονη ανάγκη και προσόν των νέων». Ο βασικός λόγος απόκτησης Internet είναι «για εργασίες των μαθητών και για βοήθεια στις σπουδές», επιχείρημα το οποίο αναφέρουν και τα παιδιά προκειμένου να τους αγοράσουν ηλεκτρονικό υπολογιστή οι γονείς τους. Τόσο οι χρήστες όσο και οι μη-χρήστες Internet επικαλούνται ως πρώτη αιτία σύνδεσης με το Internet «τη δυνατότητα πρόσβασης σε βάσεις πληροφοριών» είναι για τους περισσότερους «μια βιβλιοθήκη / εγκυκλοπαίδεια που βοηθά να κερδίσει κάποιος χρόνο και κόπο».

Ένα δεύτερο λόγο που επικαλούνται οι γονείς είναι ότι αποτελεί το Internet μέρος του σύγχρονου τρόπου ζωής, είτε ως προς τον τρόπο που επικοινωνούν μεταξύ τους οι άνθρωποι, μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας email, είτε για να διεκπεραιώσουν καθημερινές ανάγκες επικοινωνίας με κρατικές υπηρεσίες, πληρωμές λογαριασμών, κρατήσεις εισιτηρίων, ηλεκτρονικές αγορές. Αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι με αυτό τον τρόπο νοιώθουν μέρος της «σύγχρονης κουλτούρας» και ότι ακολουθούν τις εξελίξεις «τα δωμάτια των παιδιών μοιάζουν με θάλαμο επιχειρήσεων».

Ένας τρίτος λόγος χρήσης Internet από τους νέους είναι για να ψυχαγωγηθούν με παιχνίδια, ακρόαση ραδιοφώνου, κατέβασμα μουσικής και ταινιών για να περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους (Kaye & Johnson, 2004).



## Συμπεράσματα

Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώνεται ότι για να ξεπεραστούν οι φόβοι των γονιών ως προς τη χρήση Internet από τα παιδιά τους χρειάζεται να γίνουν τα ακόλουθα:

1. Καλύτερη πληροφόρηση από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς για τα θετικά της χρήσης Internet, όπως για παράδειγμα ότι το διαδίκτυο αποτελεί ένα νέο χώρο κοινωνικών επαφών
2. Μείωση του κόστους σύνδεσης και χρήσης
3. Κίνητρα από πλευράς κράτους για παροχή ποιοτικών ηλεκτρονικών υπηρεσιών, φιλικών υπηρεσιών στο χρήστη, για διασφάλιση των συναλλαγών του, για καλύτερη αισθητική των ιστοσελίδων, για εύκολη και γρήγορη πλοήγηση, για αξιόπιστο, πλούσιο και διαδραστικό περιεχόμενο.
4. Αυτορρύθμιση των εμπλεκόμενων για την αποφυγή αρνητικού περιεχομένου με τη θέσπιση επαγγελματικών πρακτικών παροχής υπηρεσιών Internet.
5. Ο εμπλουτισμός των μαθημάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών και Internet στα σχολεία.

## Βιβλιογραφία

- Dimmick, J., Chen, Y. & Li. Z. (2004) Competition between the Internet and Traditional News Media: The Gratification-Opportunities Niche Dimension. *The Journal of Media Economics*, 17(1), 19-33.
- Belch, M., Krentler, K. & Willis, L. (2006) Teen Influence in Family Decision-Making: The role of the Internet Maven. *Paper Presented to 2006 EMAC Conference*. Athens, May 23-26.
- Flavian, C., Guinaliu, M. & Casals, L. (2006) The Influence of satisfaction, perceived reputation and trust on a consumer's commitment to a website. *Paper Presented to 2006 EMAC Conference*. Athens, May 23-26.
- Huston, A. C., Zillman, D. & Bryant, J. (1994) Media Influence, Public Policy and the Family. In D. Zillmann, J. Bryant & A. C. Huston (eds) *Media, Children and the Family: Social Scientific, Psychodynamic and Clinical Perspectives*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, pp.3-18.
- Kaye, B. & Johnson, T. (2004) A Web for all Reasons: Uses and Gratifications of Internet Components for Political Information. *Telematics and Informatics*, 21, 197-223.
- Schweiger, W. (2000) Media Credibility-Experience or Image? A survey on the Credibility of the WWW in Germany in Comparison to other Media. *European Journal of Communication*, 15(1), 37-59.
- Veerle, V. R., Roe, K. & Struys, K. (2002) Children's influence on Internet Access at Home. Adoption and Use in the Family Context. *Information, Communication & Society*, 5(2), 189-206.